

Bygga i kulturmiljö

Munkedals kommun

Grinås - Bön - Hult - Påstigen

GRINÅS - BÖN - HULT - PÅSTIGEN

- kuperat dalgångslandskap, järnålderslämningar och bebyggelse från 1800-talet

Från Kärn sjön sträcker sig en dalgång mot nordväst mellan större bergområden och svänger upp i en båge mot norr. En bäck rinner genom dalgången från sin källa på Kynne fjäll och ut i Kärn sjön. I norr finns tidigare vadställen och längre nedströms rester av kvarn- och sågverksamhet. De centrala delarna av dalgången är ett böljande och vackert jordbrukslandskap.

Miljön är rik på fornlämningar. Här finns två välbevarade gravfält om tillsammans ett 25-tal gravar samt rester av ytterligare minst ett gravfält. I området finns även, förutom ett antal ensamliggande fornlämningar, en stenåldersboplats samt en fångstrop med kallmur och överkragad kant. Fornlämningarna ger ett bra exempel på hur något avlägset belägna delar av en socken dragit till sig en kolonisation redan under järnåldern. Bynamnen ger dock ingen antydning om en kontinuerlig bebyggelse in i historisk tid.

Öster om Islandssjön ligger Hult, med en bybildning som låter oss ana en by före skiftena och med mycket tidiga dubbelhus, troligen byggda omkring 1830- 1850. I Hult fanns det skola fram till början av 1950-talet och ute vid den allmänna vägen låg en handelsbod.

En byggnad av särskilt intresse inom området är herrgården i Påstigen, en salsbyggnad från 1850-talet med en imponerande entré under tak med tempelgavelfront, uppburen av fyra kolonner. En vacker allé leder också fram till huset. I närheten av herrgården finns ett äldre hus av helt annan karaktär, ett sambyggt bostads- /uthus klätt med faluröd locklistpanel.

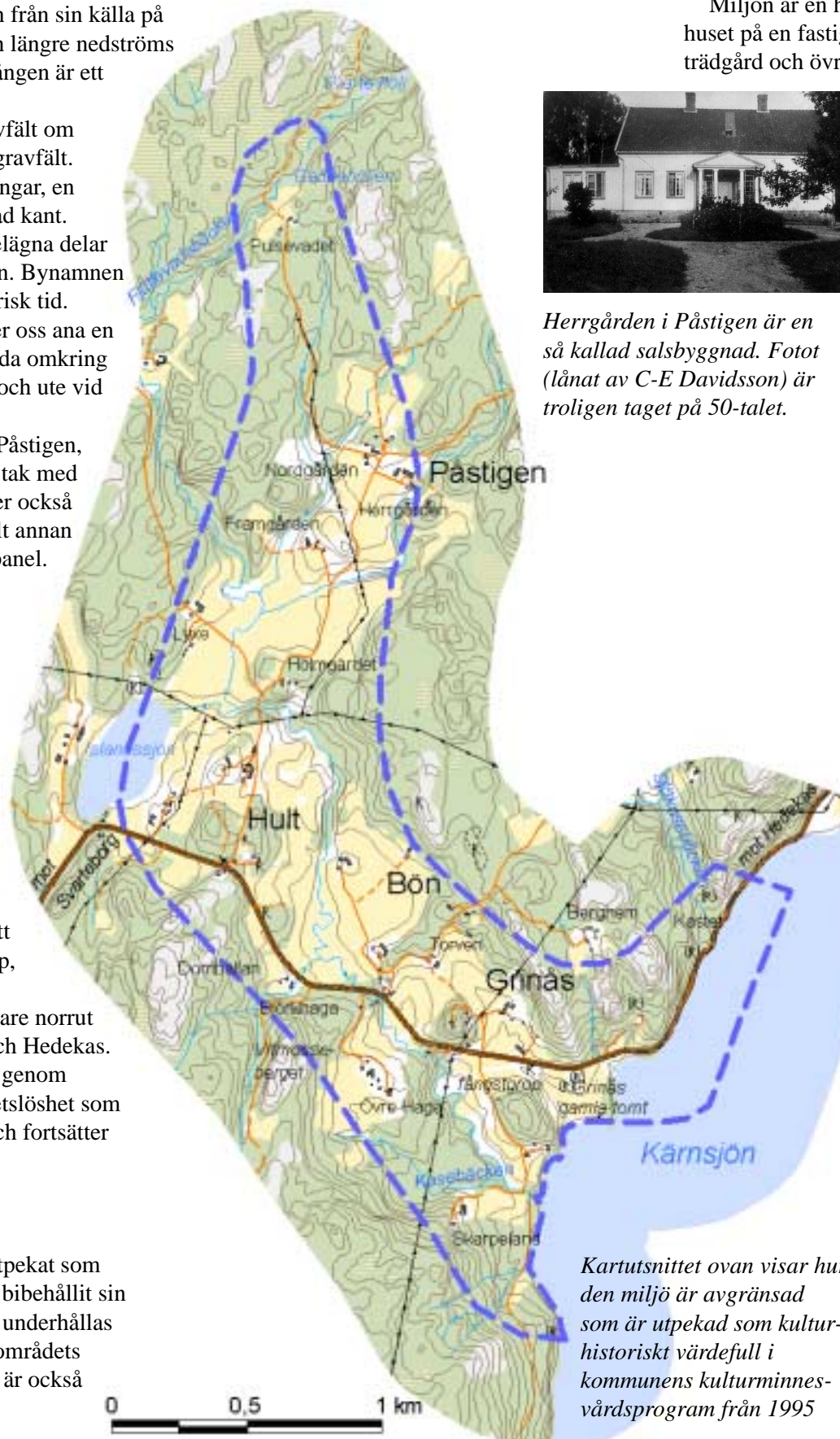
Torpet Pulsevadet, som förvaltas av Svarteborgs hembygdsförening, är välbevarat både ut- och invändigt

I områdets norra del övergår kulturlandskapet i uppvuxen granskog. I en glänta ligger torpet Pulsevadet tillsammans med ett par andra hus. Torpstugan är en låg enkelstuga av ålderdomlig typ, troligen byggd kring sekelskiftet 1800.

Den allmänna vägen som passerar det här området och går vidare norrut utmed stranden av Kärn sjön är den s k bilvägen mellan Dingle och Hedekas. Vägen byggdes 1922-25 som AK-arbete, d v s beredskapsarbete genom Arbetslöshetskommissionen under den svåra depression och arbetslöshet som rådde då. Den väg som mjukt följer dalgångslandskapet norrut och fortsätter förbi Påstigen lär vara en gammal färdväg till Norge.

Varför och hur?

I kommunens kulturminnesvårdsprogram är det här området utpekad som kulturhistoriskt värdefullt. Det blev tidigt bebyggt och har i stort bibehållit sin karaktär under lång tid. Äldre bebyggelse bör enligt programmet underhållas så att dess karaktär bevaras och nya byggnader bör anpassas till områdets tradition vad gäller lokalisering, orientering och utformning. Det är också viktigt att landskapet i dalgången vårdas och hålls öppet.

Herrgården i Påstigen är en så kallad salsbyggnad. Fotot (lånat av C-E Davidsson) är troligen taget på 50-talet.

Kartutsnittet ovan visar hur den miljö är avgränsad som är utpekad som kulturhistoriskt värdefull i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1995

SE DIG OM I LANDSKAPET

När du ska bygga nytt, om eller till - se dig omkring, hur fint och naturligt man av tradition har anpassat sig till naturens och landskapets förutsättningar.

Karaktäristiskt för området kring Grinås - Bön - Hult - Påstigen är det kuperade, öppna dalgångslandskapet, där gårdarna ligger på höjdparter i eller i kanten av dalgången.

Miljön är en helhet och det är därför viktigt att inte bara tänka över hur bostads- huset på en fastighet ska vara utformat, utan även hur tillfartsväg, uthus, inhägnader, trädgård och övriga marker ska se ut.

Byggnadstradition

Området kring Grinås - Bön - Hult - Påstigen karaktäriseras av en som helhet ganska traditionell bebyggelse. Bebyggelsen består till största delen av välbevarade hus från tidigt 1800-tal till tidigt 1900-tal, med fasader av ljusmålad eller faluröd locklistpanel.

Den vanligast förekommande hustypen på den bohuslänska landsbygden är det s k dubbelhuset. Det har en storlek och planlösning som mycket väl går att anpassa till ett modernt boende - oavsett om det handlar om ny- eller ombyggnad. Dubbelhusen har fina proportioner och rumssamband. De går att komplettera med tillbyggnader som mindre verandor och förstugor.

Äldre hus är byggda med de traditionella byggnadsmaterialen - sten i sockeln, träpanel på fasaderna och tegelpannor på taket. Rödfärg hör, liksom ljusa oljefärger, till byggnadstraditionen. Bostadshusen brukar vara väl placerade i terrängen, ofta så att man får bra källarutrymmen.

Helhet

Säkert vill du att ditt hus ska vara vackert och passa ihop med husen i trakten. Fundera över vilka kvalitéer huset har eller är tänkt att få innan du bestämmer dig för hur din om- eller nybyggnad ska bli. Försök att i möjligaste mån ta tillvara de värden som finns. Utformning av detaljer, allt ifrån sockel till skorsten, är viktigt för helheten. Ett varsamt underhåll av bonings- hus och andra byggnader betyder också mycket.

ANSVARET ÄR DITT

Om ditt hus är beläget i detta område är det en hel del du får göra utan att söka bygglov. Du får bland annat:

- Bygga till ditt bostadshus, med max 25 % av det befintliga husets byggnadsyta (dock max 50 m²)
- Byta fasadmaterial och fönster
- Måla om fasader
- Bygga friggebod om max 15 m²
- Uppföra en komplementbyggnad som carport, förråd, växthus m m, om de inte förtar intrycket av huvudbyggnaden.

Det kan i vissa fall krävas tillstånd från andra myndigheter och tänk på att du alltid behöver grannens medgivande om du vill bygga närmare tomtgränsen än 4,5 meter. Ändringar av befintlig byggnad ska göras med varsamhet så att dess karaktär bibehålls. För att bygga ett nytt bostadshus behöver du söka bygglov hos kommunens miljö- och byggnämnd. Du behöver också bygglov för ändrad användning, större tillbyggnad m m. Ta alltid kontakt med kommunen för att informera dig om vad som gäller!

Det är ditt ansvar att försöka se till att det du gör smälter bra in i landskapet, ser vackert ut och inte sänker värdet på den kulturmiljö du bor i - vårt gemensammakulturarv. Det viktigaste är att man tänker efter före och använder sina pengar och egna och andras kunskaper på rätt sätt. Dra dig inte för att kontakta någon med specialkunskaper på området, det finns goda råd att få på nära håll - helt gratis!

VÅRT MUNKEDAL

Kommunen har en mycket variationsrik kulturmiljö med spår ända från 8000 f Kr fram till idag. Här finns allt från vackra, anrika herrgårdsmiljöer och storslagna kulturlandskap, till mindre kända men ändå mycket betydelsefulla torpmiljöer i skogslandskapet.

I denna folder kan du läsa mer om området kring Grinås - Bön - Hult - Påstigen, som är en av dessa pärlor.

Kontakta oss

På kommunens miljö- och byggavdelning kan du få hjälp med vad som gäller vid bygglov och du kan även få råd om hur du ska tänka när du står inför ett byggprojekt.

Munkedals kommun

Miljö- och byggförvaltningen

455 80 Munkedal

e-post: munkedal.kommun@munkedal.se

tel: 0524-18000

fax: 0524-18110

En innehållsrik hemsida www.munkedal.se

Besök kommunens hemsida där även motsvarande informationsblad för andra kulturmiljöer finns att läsa. På hemsidan kan du också studera kommunens översiktsplan, ÖP 2001, där frågor kring natur- och kulturmiljövård är en viktig del. Kulturminnesvårdsprogrammet finns tillgängligt på kommunkontoret.

Kunskap om bohuslänsk byggnadstradition

På Bohusläns museum arbetar människor med kunskaper om hur man kan gå tillväga för att anpassa om- och tillbyggnader till den lokala byggnadstraditionen. Här finns också en samlad kunskap om äldre byggnadstekniker, traditionella färger och material.

Bohusläns museum

Box 403

451 19 Uddevalla

e-post: museum@bohusmus.se

tel: 0522-656500

fax: 0522-656505

hemsida: www.bohusmus.se

Lokalt tänkande och kunskap med rötter

“Man ska inte gå över ån efter vatten” är ett gammalt klokt ordstäv. I din bygd finns människor som är särskilt intresserade av frågor kring bygdens utveckling och historia.

Svarteborgs hembygdsförening

kontaktperson: Svenning Svensson

tel: 0524-40119

